

A reform lelke

Frenkl Róbert

Lassan főként abban bízhatunk, hogy a háborúban – sokak számára meglepő, de öröndetes módon – meggyógyultak az ulcusok. Panaszmentessé váltak a fekélybetegségben szenvedők. Volt többféle magyarázat erre: a veszélyhelyzet mozgósította a szervezet ellenállását; a nagyobb baj elfújta a kisebbet. Szerepet játszhatott a puritán táplálkozás. Ma hozzátehetjük: a feltételek nem kedveztek a *Heliobacter pylorinak*.

Tanulságos lesz szembesülni a 2007-es esztendő morbiditási és mortalitási adataival. Részletekbe menően. Mely betegségek szorultak háttérbe, s melyek határozták meg az esztendőt? A társadalom különösbbe megrázkódtatás nélkül vészeltte át az egészségügyi reform gyűjtőnéven összegezhető folyamatokat, ennek megfelelően nem változtak a korábbi adatok, vagy romlottak, netán javultak a statisztikák?

A pusztaság számok megtévesztőek is lehetnek. Egymással ellentétes hatású folyamatok is zajlanak. Nemcsak a leépítés, a gyógyítókapacitások csökkenése, a várorlisták növekedése a jellemző, hanem többek között a hosszabb ideje fejlesztett szív- és vérkeringési programok hatékonysága. Nagyobb az esély az infarktuszok gyógyítására, a stroke megelőzésére...

Nyilván karácsony közeledte is szerepet játszik abban, hogy az egészségügy változásairól naponta – szinte rutinszerűen – többet vagy kevesebbet gondolkodva, egyre inkább a lelki tényezők, a spirituális tartalmak foglalkoztatnak. Kaptam már kollegiális kritikát – „Az Úristent hagyjuk ki a politikából!” – az adventi töprengés kapcsán, jó tíz esztendeje. A dolgok hihetetlen erős belső logikáját, a semper idem erejét mutatják az akkori töprengők. Van sajátos, igen konkrét, a mára vonatkozó pikantériája is, ezért csak ajánlhatom, aki szereti a delikát dolgokat, olvassa el a két anyagot [Adventi töprengés LAM 1993;3(12):1172; Kaptam egy levelet LAM 1994;4(2):172.]. Amúgy akár hátborzongatónak is minősíthető a tartalom aktualitása. Valóban elsősorban csak magunkat okolhatjuk azért, hogy bár minden bajról tudtunk, maradt a helyben járás. Maradt a megújulást ígérő változások elfojtása csőrájukban, szinte kísérteties, hogy a kulisszák mögötti és a reflektorfényben lévő szereplők is alig változtak. Az is sajátos, hogy az olykori látszat ellenére itt nem az alapvető politikai megosztottság dominál, mint a társadalom egyéb szfé-

ráiban. Más a felállás, jelentős az átjárás, az őszintén vallott vagy azt taktikából vállalt politikai szimpátiák legfeljebb másodlagosak.

A reformoknak nemcsak céljaik, nemcsak módszereik, nemcsak intézkedéseik és ezek mögött álló személyiségek vannak, hanem lelkiütemük is. Ez nem mindig nyilvánvaló, de mindig realitás. Az „érted haragszom, nem ellened” gyakran emlegetett ősi igazsága kapcsán érthető ez meg a legegyszerűbben. Nem kérdőjelezhető meg a szülői szeretet, ha a gyereksínyt emelt hangon teszi helyre, de a gyermekét súlyosan bántalmazó szülő már nem érte, hanem ellenére engedi szabadjárja indulatait.

Az egészségügy 2007-es esztendjén végigtekintve úgy látszik, hogy a reformerek nem mindig érte, hanem olykor ellenére cselekszenek. Sőt, szinte az domborodik ki, hogy a reformnak nevezett folyamatokhoz az emocionális energiát valami sajátos orvosellenesség, egészségügy-ellenesség szolgáltatva. Talán aktuálisan az is gerjesztette ezt, hogy kiderült, az egészségügy – benne az orvosok – minden létező nyavalyája, hibája, mulasztása... ellenére még mindig magas szinten élvezi a lakosság bizalmát. Talán a híres-hírhedt Zöld Könyvben volt először tetten érhető ez az orvosellenes lelkiület. De erről szóltak Molnár Lajos miniszter némely megnyilvánulásai is.

Bár csak a lemondása utáni koalíciós megállapodásba került be az üzleti biztosítók beengedése az alapellátás piacára, ő addig is mindent alárendelt az úgynevezett több-biztosítós modellnek. Becsületére legyen mondva, amikor belátta, hogy eredeti elképzelése nem valósulhat meg, lemondott. De addig éppen a reform lelkiületét illetően eszközölt jóvá nem tehető változásokat. Szó sincs itt politikáról. E téren teljesen mindegy, hogy melyik „modell” valósul meg. *Emberi kapcsolatokról, kollegialitásról, munkakedvről, jövőképről, tisztességről, teljesítményről, minőségről... van szó.* Ezek a fogalmak a magyar egészségügyben az elmúlt fél évszázadban mindig értéket jelentettek. A diktatúra legsötétebb éveiben is ezek tisztetét plántálták belénk oktatóink. Példát mutatva egy olyan periódusban, amikor be voltak zárva az országba, elszakítva a nemzetközi vérkeringéstől. Mindig voltak olyan vezetők – országos és helyi szinten is –, akik az egészségügyben megpróbálták érvényesíteni – olykor a diktatúra ellenére – ezeket az érté-

keket. Ezért is produkálhatott a magyar egészségügy – ha kötetnyi anomália is összeszedhető persze a diktatúra idejéből –, ezért élt a remény, hogy egy demokratikus világban csodákat tehetünk. *Csak magunkat okolhatjuk, hogy nem így történt, hogy asszisztáltunk minden ciklusban a reformok elodázásához.* De a lélekrombolás túl drága ár ezért. Az objektív hibák helyrehozása sem könnyű feladat, de a spirituális és morális kártevés szinte jóvátehetetlen.

A „Lipót”, az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet megszüntetése a konkrét súlyos értékvesztésen túl, a spirituális károkozás tekintetében szimbolikus jelentőséggel is bír.

Az Országos Idegsebészeti Intézet igazgató professzorának menesztésével együtt – nem annyira jogi, mint morális tekintetben – felveti a kérdést, azért mert országos intézetek a tárcához tartoznak, a miniszter egy személyben dönthet életről, halálról?!

Ahol vágják a fát, ott röpül a forgács – hangzott el többször, többféle összefüggésben, érdemi válasz helyett, amikor az egészségügyi reform nem kívánt kísérőjelenségeiről volt szó.

Amikor a bizonytalanságban, a leépítési kényszer ürügyén nem is ritkán zajlottak a magánbosszúk, eltűnt nemcsak az emberiesség, hanem a tisztesség, a nem kedveltnek, akár tehetségesebbnek kötöttek útilaput a talpára. Háborúban nem kell magyarázkodni. De sokan, értékes kollégák, nem is annyira az egzisztenciális bizonytalanság, hanem a légkör miatt maguktól távoztak. Külföldre vagy parkoló pályára, akár pályát módosítva.

Kórjelző, hogy a teljesítményvolumen-korlát a minőséget, elsősorban az egyetemi klinikákat érintette leginkább. Mintha az egyetemi éveik alatt őket ért frusztrációt torolná meg egynemely egészségpolitikus. A 65. évüket betöltött egyetemi tanárok, számos oktató még jelentősen hozzá tudna járulni az egyetem gyógyító, tudományos és oktató potenciáljához. Alkalmazásuk nem kegy volt, a minőséget szolgálta. A „reform” áldozatául esett többségük.

A miniszter asszony – Horváth Ágnes – koránál, neménél, külső és belső adottságainál fogva is a pozitív lelki üzenetek tolmácsolására lenne predestinálva. Nyilván külső hatásra igyekezett ő is valamit bizonyítani az orvosellenességből. Éppen a LAM egyik publikációját értették félre, elmarasztalando az orvosokat. (Lefutott az ügy, nem érdemes rá visszatérni, de tanulságos volt a patológia tudományának szerény ismeretéből adódó tévedés.)

Mikor e sorokat írom, nem tudom, hogy mi lesz az egészségbiztosítási reform sorsa. Mindnyájunk érdeke lenne, hogy működő rendszer jöjjön létre. Kerülve a politikai megközelítést, másfél év vita után egyértelmű, hogy a nézetkülönbségek, a feszültségek, a lélektorzulások főként a biztosítási vitával függnek össze. Az egészségügyi reform – strukturális, azaz kapacitás-csökkentő, finanszírozási, szakmai – szükségességét senki nem vitatta. A mentálhigiénés vonatkozásokhoz tartozik, hogy fel kell tételeznünk egymásról, az ügy minden szereplőjéről, hogy a legjobb szándékok vezérlik. Ez azt jelenti, hogy nem fogalmazhatók meg

összeesküvés-elméletek, a politikusok nyilatkozatai, állásfoglalásai alapján szabad csak következtetéseket levonni.

Eörsi Mátyás, az SZDSZ frakcióvezetője nyilatkozta, hogy eredeti elképzelésük szerint az egészségbiztosítási reformmal indult volna a folyamat. Az üzleti biztosítók tették volna rendbe az egészségügyet. Csak a konvergenciaprogram, a forráskivonás miatt egyeztek bele más menetrendbe. Annak idején a Bokros-csomagnál is kitűnt, hogy a célt, az államháztartás rendbetételét meghatározóan a gazdasági intézkedések szolgálták. A humán szféra – oktatás, egészségügy, kultúra, sport – sanyargatása inkább csak hangulati elemként, háttérként egzisztált, üzenetértéke kétségkívül volt. *De nehezen ítéltető meg, hogy a „pazarló” humán értelmiség ráncba szedése ért-e annyit, mint amennyi kárt a humán értékvesztés okozott.*

Most az orvosok, az egészségügy helyzetétele kapott hangsúlyt. A betegek üdvére vonatkozó álságos hivatkozás szolgált érvt a biztosítók térhódításához. Mintha a beteg sorsa főként a biztosítótól – egyfajta misztikus igazságosztótól – függne. Az orvos, ebben a szemléletben, jó esetben szükséges rossz, de akár pénzéhes szakbarbár is lehet. A megváltozott forgatókönyv teszi érthetővé a gyors és drasztikus kapacitáscsökkentést, a teljesítményvolumen-korlátot, az üzleti biztosítók számára vonzóvá kellett tenni egy kevésbé költségigényes egészségügyet.

Közben azonban súlyosan károsodtak a lelki komponensek. Az organikus összetevők – ágyszám, teljesítményvolumen-korlát – mérhető, a humán értékvesztés nehezen becsülhető meg.

A lelki tényezők fontosságát mutatja Kincses Gyula államtitkári kinevezésének pozitív visszhangja, reményt keltő volta (elárlulom, ezért érdemes visszala-pozni az 1993-as, 1994-es töprengőkre). Mert ez arról is szól, hogy helyreállítható a szakma becsülete, presztízse, amely többek között gyógytényező is.

Igen, alakuljon akárhogyan a biztosítási rendszer, csak az egészségügy, az orvostársadalom megnyerése, a humán értékek tisztelete révén lehet sikeres bármilyen reform.

A karácsonyt a leginkább szekuláris ünnepnek tartjuk. Ez a keresztény dogmatika alapján bírálható – nem hiszem –, de javunkra is fordítható. Mert *a szeretetről, békeességről szóló angyali üdvözlés azokhoz is eljut, akik egyébként nem a názáreti kisdud követőiként élik életüket.*

Nem kopott meg évezredek alatt sem a szeretetről szóló üzenet. Nem a rokonszenvről, nem a toleranciáról, hanem a másokért áldozatot is vállaló szeretetről van szó. Fontos a másik ember. Fontos a beteg, fontos az orvos, fontos a rendszer minden szereplője. Sokat ér egy jó biztosítási rendszer, de programozható a kudarc, ha kizárólag az érdekeltségtől, a versenytől, a haszontól várjuk a megváltást. Karácsony – ez a nagy ünnepek küldetése – megváltoztathatja a dolgok menetét, adhat esélyt a reformnak. Arról szól ez, hogy a lelki megújulás helyreállíthatja az értékrendet. Egykor ezt jelentette a fogalom, orvosi hivatás.

dr. Frenkl Róbert